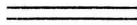

EDUSKUNNAN PANKKIVALTUUSMIESTEN

KERTOMUS

VUODELTA 1931

**EDUSKUNNAN
PANKKIVALIOKUNNALLE**

HELSINKI 1932

VALTIOEUVOSTON KIRJAPAINO

Talouselämä Suomessa vuonna 1931.

Sisältö:

	Siv.		Siv.
<i>Talouselämä Suomessa vuonna 1931.</i>		Korkomäärät	14
Yleisiä piirteitä	3	Setelistö	16
Hintataso	3	Pankin suhde valtioon	16
Maatalous	4	Ulkomaiset suhteet	16
Teollisuus	4	Lainain emissioita	16
Työmarkkinat	5	Pankin tilinpäätös	16
Ulkomaankauppa	6		
Kotimaankauppa	6	<i>Eräitä pankkivaltuusmiesten käsittelemiä</i>	
Pääomanmuodostus	6	<i>asioita.</i>	
Rahamarkkinat	7	Aluminipronssiset vaihtorahat	20
Maksutase ja pääomaliike	8	Maakuntain Pankki Oy:n asia	20
Valtiotalous	8	Eläkkeet	21
Suomen markan arvo	9	Poistot	21
		Tilintarkastus	21
<i>Suomen Pankin toiminta.</i>		Lainausliikkeen ja valuuttakaupan tarkastus	21
Setelinlunastuksen keskeyttäminen ja ohje-		Inventtaukset ja haarakonttorien tarkastus	21
säännön muutos	10	Haarakonttorien valvojat	21
Valuuttakauppa	11	Pankkivaltuusmiehet ja tilintarkastajat	22
Lainananto	13		

Yleisiä piirteitä.

Kulunut vuosi oli taloudellisesti vaikeimpia, mitä maassamme on eletty sen jälkeen kun uudenaikainen taloustoiminta täällä on tullut vallitsevaksi. Vaikeudet johtuivat pääasiallisesti yleismaailmallisista syistä. Vuonna 1929 alkanut yleinen lamakausi jatkui, vieläpä entistä kireämpänä, vaikeuttaen oloja meilläkin. Hinnoina oli vuoden loppupuolelle asti edelleen aleneva suunta, tuotanto supistui, työttömyys lisääntyi. Vuoden loppupuoliskolla synnytti maailmassa puhjennut ankara luottamuspuola uusia ja omalaatuisia vaikeuksia ja häiriöitä. Kun Englannin ja myöskin Skandinavian sekä eräiden muiden maiden raha toistaiseksi irtautui kullasta, tapahtui Suomenkin rahalaitoksessa pian sama muutos. Sekä sitä ennen että sen jälkeen pääomaa virtasi täältä ulkomaisten velkain joko pakolliseen tai vapaaehtoiseen maksuun. Yleisössä syntyi epäluottamusta Suomen rahan arvon säilymiseen. Rahalaitoksista sanottiin sen johdosta, osittain myös epäluottamuksesta pankkien maksukykyisyyteen, talletuksia irti, säästöjä käytettiin kaikenlaisen tavaran ja muiden realiarvojen ostoon. Luottolaitosten rahan tarve kasvoi, rahamarkkinat kiristyivät, tavaran maahantuojat kiiruhtivat täydentämään varastojaan, tuonnin maksussa siirryttiin pakosta tai vapaaehtoisesti käteismaksujärjestelmään, ulkomaan rahan kysyntä kasvoi ja sen kurssit nousivat, saamis- ja velkasuhteet ulkomaihin kävivät epävakaaiksi.

Osaksi nämä ilmiöt olivat ohimeneviä. Keskeyttäessään setelien lunastuksen Suomen Pankin hallinto ilmoitti yleisölle, että Pankin pyrintönä tuli olemaan Suomen rahan arvon säilyttäminen. Jo ennen vuoden loppua pelko, että markan arvossa jälleen tapahtuisi samanlaatuinen romahdus kuin maailmansodan aikana ja sen jälkeen, alkoikin hälvetä ja yleinen mieliala rauhoittui tuntuvasti. Aika jäi kuitenkin edelleen taloudellisesti vaikeaksi, m. m. niiden tullipoliittisten ja muiden tuontia rajoittavien toimenpiteiden johdosta, joihin useat Suomen vientimaat ovat ryhtyneet.

Hintataso.

Kuluneenakin vuonna hinnoilla oli laskusuunta aina syyskuuhun saakka. Tukkuhintaindeksin mukaan hintataso joulukuusta 1930 syyskuuhun 1931 aleni 8.3 %. Hinnat alenivat siten täällä vähemmän kuin useimmissa muissa maissa, mihin seikkaan tullinkorotukset olivat tärkeänä syynä. Kun Suomi lokakuussa oli luopunut kultakannasta, alkoivat ulkomaiset valuuttakurssit nousta, nostaten välittömästi tuontitavaroitten hintoja. Tämä oli omansa vaikuttamaan korottavasti myös eräiden kotimaisten tuotteiden hintoihin, varsinkin kun aluksi ilmennyt ostokiikho antoi yllykettä tämänsuuntaiselle kehitykselle. Tuloksena oli, että tukkuhintaindeksi syyskuusta joulukuuhun kohosi 16.5 %, niin että se silloin oli 7.0 % korkeampi kuin joulukuussa 1930. Vähimmän, nimittäin 5.7 %, nousivat kotimarkkinateollisuuden hinnat; niiden in-

deksi olikin vuoden vaihteessa vielä 2.1 % alhaisempi kuin vuotta aikaisemmin. Sen sijaan maataloustuotteiden hintainnousu syyskuusta joulukuuhun oli melkoista suurempi, nimittäin 18.2 %, ja niiden hintaindeksi oli sen vuoksi joulukuussa jo 6.8 % korkeampi kuin vuotta aikaisemmin. Kaikkein nopeimmin kallistuivat tuontitavarat, joiden hinnat kohosivat sanottuna aikana 30.3 % ja joiden indeksi oli joulukuussa 19.3 % korkeampi kuin vuotta aikaisemmin. Myös vientitavarain hinnat nousivat, kuitenkin saavuttamatta joulukuussa 1930 vallinnutta tasoa. — Elinkustannusindeksin kehitys oli tietenkin samansuuntainen kuin tukkuhintain, mutta vähemmän jyrkkä. Se aleni alkuvuodesta noin 6.5 % ja nousi syyskuun jälkeen 3.5 %. Inflation luontoista yleisen hintatason nousua, s. o. Suomen rahan kotimaisen ostokyvyn alenemista ei voi sanoa tapahtuneen.

Kun hinnat kultakantamaisissa alenivat myös vuoden loppukuukausina ja yleinen lamakausi jatkui, ei meikäläinen hintainnousu voinut merkitä todellista suhdannekäännettä.

Maatalous.

Sato oli ennakkotietojen mukaan verrattain tyydyttävä, vaikkei yleensä aivan yhtä runsas kuin edellisenä vuonna. Ainoastaan vehnästä ja kaurasta lasketaan saadun parempi sato kuin vuonna 1930, mutta rukiin, ohrien, perunain, juurikkaiden ja heinän sato oli jonkun verran pienempi. Karjatalouden tuotanto laajeni. Voin vienti saavutti uuden ennätysmäärän 17,403.3 tonnia (vuonna 1930 17,112.4 tonnia), juuston vienti nousi 2,123.9 tonnista 2,620.3 tonniin ja tuoreen lihan vienti 1,210.9 tonnista 1,611.9 tonniin. Tämän lisäksi tulevat eräät tuotteet, joiden viennillä vasta viime aikana on ollut mainittavaa merkitystä. Herkkusilavan (pekonin) vienti kasvoi 340 tonnista 1,702 tonniin ja munien vienti 433 tonnista 1,874 tonniin.

Vaikka tuotantomäärät olivat sangen tyydyttävät, sai hintainlasku aikaan, että maatalouden tulot huomattavasti pienenevät. Kun maatalouden ostettavat tarvikkeet eivät halventuneet yhtä paljon kuin sen tuotteet ja kun korkokanta pysyi korkeana, heikkeni maatalouden kannattavuus. Vuoden loppukuukausina maataloustuotteiden hinnat tosin nousivat, tuottaen jonkun verran helpotusta. Samaa vaikutti valuuttakurssien nousu. Maanomistajain ja -viljelijäin asema jäi kuitenkin vaikeaksi, sitä enemmän, kun maataloudelle niin tärkeät sivutulot metsänmyynnistä ja metsätoista olivat tavallista niukemmat. Kun maataloutta lisäksi rasittavat yli 6,000 milj. markan velat, joista noin 80 % lyhytaikaisia ja vakauttamattomia, on niiden hoitaminen, osaksi edelläkertoituista syistä, maanviljelijöille suuresti vaikeutunut. Maakiinteistöpakko- ja huutokauppojen luku olikin kuluvana vuotena 1,640, niissä velkojain saatavien kokonaismäärä 325 milj. markkaa ja huutosummat vain 141 milj. markkaa.

Teollisuus.

Yleisen lamakauden vaikutuksesta teollisen tuotannon supistuminen jatkui myös kuluvana vuonna. Teollisuuden bruttotuotannon arvo saavutti huippunsa, 13,721 milj. markkaa, vuonna 1928, mutta laski siitä jo vuoteen 1930 11,285 miljoonaan eli 17.8 %. Viime vuonna teollisuuden bruttotuotanto ennakkolaskelman mukaan oli noin 9,500 milj. markkaa, joten arvovähennys oli noin 15 % vuoden 1930 tulokseen verrattuna. Tämä alennus johtui ilmeisesti suuremmalta osaltaan hintainlaskusta, mutta tunnettua on, että monilla, kenties useimmilla aloilla on myös supistettu tuotantoa. Työmarkkinatilaston mukaan työtuntien luku viime vuoden IV neljänneksellä oli 18.1 % pienempi kuin vuotta aikaisemmin. Tätäkään lukua ei kuitenkaan voi pitää osoituksena tuotannon to-

dellisesta supistumisesta, koska teollisuuden rationalisoiminen on osaltaan siihen vaikuttanut. Tunnettua on, että hintainlaskun takia on monilla teollisuuden aloilla tehty määrätietoista työtä tuotantokustannusten alentamiseksi.

Työmarkkinatilaston mukaan tuotannon supistuminen oli hiukan pienempi vienti- kuin kotimarkkinateollisuudessa, nim. 16.6 % vast. 19.4 %. Kotimarkkinateollisuuden suojaksi eduskunta sekä vuoden 1930 lopulla että jälleen viime syksynä hyväksyi eräitä tullinkorotuksia siinä mielessä, että asianomaisten tuotteiden menekki varattaisiin kotimaisille yrityksille. Vuoden lopulla kotimarkkinateollisuuden asema jonkun verran helpponi, kun valuuttakurssien nousu vaikutti tullisuojaan tavoin. Toiselta puolen tämän teollisuuden raaka-aineet samasta syystä kallistuivat. Ostokyvyn heikkous on sitäpaitsi esteenä kotimarkkinateollisuuden aseman todelliselle paranemiselle.

Vientiteollisuuden alalla varsinkin sen vanhastaan tärkeimmän haaran, nimittäin sahateollisuuden, oli pakko tuntuvasti supistaa tuotantoa. Sahatavarain vienti pieneni siten 784,700 standerttiin oltuaan 907,000 standerttia vuonna 1930 ja 1,206,800 standerttia vuonna 1929. Vaikka markkinat suurimman osan vuotta olivat heikot, saatiin kuitenkin koko tuotanto myydyksi. Mutta valitettavasti se tapahtui yhä laskeviin hintoihin. Myös faneerteollisuudelle kulunut vuosi oli vaikea. Sen tuotteiden vienti, joka jo edellisenä vuonna oli supistunut, pieneni edelleen 7.9 %. Vähennys olisi ollut vieläkin huomattavampi, ellei kultakannasta luopumisen jälkeen markkinoilla olisi syntynyt melkoista vilkastumista.

Jossakin määrin paremmin muut vientiteollisuuden haarat kestivät kuluneen vuoden vaikeudet. Taloudellinen tulos oli kyllä heikko, mutta vientimääriä ei ollut tarvis supistaa. Puuvanuketta ja pahvia

viettiin melkein samat määrät kuin lähinnä edellisenä vuonna, ja paperin vienti kasvoi määrältään 4.5 %. Erikoisasemassa oli selluloosateollisuus. Kansainvälisen sopimuksen nojalla sulfiittitehtaat ovat supistaneet tuotantoaan 30 %. Se oli omansa pelastamaan markkinat täydellisestä sekasorrosta, mutta ei estämään jyrkkää hintainlaskua. Sulfaattimarkkinat olivat jonkin verran paremmat, ja tehtaat voivat vähentää vuoden alkaessa olleita melkoisia varastojaan. Kun Suomessa kaksi uutta sulfiittitehdasta alkoi toimintansa vuonna 1931 ja eräät edellisenä vuonna alkanet tehtaat vasta viime vuonna olivat toiminnassa koko vuoden, kasvoi selluloosan vienti 32 %, saavuttaen uuden ennätysten.

Valuuttakurssien nousu vuoden lopulla merkitsi parannusta kaikille vientiteollisuuksille, vaikka ulkomailla yleensä sen johdosta alennettiin tuotteidemme hintoja. Viennin vilkastumista synnytti myös Suur-Britannian odotettu siirtyminen tullijärjestelmään, kun sikäläiset tuontiliikkeet halusivat ajoissa täydentää varastojaan.

Mitä tulee rakennustoimintaan, on se, päättäen sementin kulutuksesta, entisestäänkin supistunut. Erikoisasemassa on Helsingin rakennustoiminta, jossa viime vuonna oli havaittavissa vilkastumista verrattuna vuoden 1930 minimilukuihin. Valmistuneiden rakennusten kuutiolisältö oli tosin vuonna 1931 pienempi kuin edellisenä vuonna, mutta muurilaastin kulutus kasvoi tuntuvasti. Vuoden lopussa oli rakenteilla 58 rakennusta, joiden tilavuus oli 835,000 m³, kun vastaavat luvut vuodelta 1930 olivat 39 ja 529,000 m³.

Työmarkkinat.

On luonnollista, että työttömyys niissä olosuhteissa, joita edellä on esitetty, kasvoi melkoisen suureksi. Työttömien luku nousi vuoden alkukuukausina noin 54,000:een. Keväällä ja kesällä työolot tavallisuuden

mukaan paranivat, mutta talven lähetessä työttömien luku jälleen lisääntyi, nousten vuoden päättyessä noin 87,000 henkeen. Niin laajaa työttömyyttä ei maassamme ole esiintynyt miesmuistiin. Huomattava on, että myös suuri määrä insinöörejä, arkkitehtejä, konttoristeja y. m. s. oli vailla työtä.

Työpalkkoja on hyvin yleisesti alennettu. Varsinkin siellä, missä on kysymys tilapäisistä työsuhteista eikä erikoista ammattitaitoa tarvita, joten työnhaluisia on runsaasti saatavissa, työpalkat ovat painuneet hyvin alhaisiksi.

Työttömyyden torjumiseksi valtio ja kunnat ovat ryhtyneet laajaan työttömyyspolitiikkaan, joka vaatii niiltä paljon varoja.

Ulkomaankauppa.

Ulkomaankauppa, joka jo edellisinä vuosina oli pienentynyt, supistui edelleen vuonna 1931. Sen kokonaisarvo oli 25.7 % pienempi kuin vuonna 1930 ja 44.5 % pienempi kuin ennätysvuonna 1928. Varsinkin tuonti supistui; sen volyymi oli viime vuonna 22.0 % pienempi kuin vuonna 1930. Kun tuontitavarain hintainlasku oli 15.5 %, aleni tuonnin arvo 34.1 %, ollen vain 3,457.6 milj. markkaa. Viennin hintaindeksi oli 18.5 % alhaisempi kuin edellisellä vuonna, mutta kun viennin määrä kasvoi 1.2 %, oli sen arvonvähennys vain 17.5 %. Vientiarvo nousi 4,455.4 milj. markkaan, joten syntyi 997.8 milj. markan suuruinen vientienemmys. Näin edullinen ei Suomen kauppataase aikaisemmin ainoatakaan vuonna ole ollut; vuonna 1930 vientienemmys oli 156.4 milj. markkaa, mutta vuosina 1929 ja 1928 tuonti suuresti ylitti viennin.

Viennin tärkeimmistä haaroista on jo edellä ollut puhe. Tässä on vielä syytä viitata muutamaan seikkaan. Viime vuonna paperiteollisuustuotteet, varsinkin sellulo-

san viennin kasvamisen johdosta, ensi keran sivuuttivat puutavarat vientiarvossa, saavuttaen tärkeimmän aseman viennissämme. Tämä, tosin pakottavien olosuhteiden jouduttama, siirtyminen yhä enemmän jalostettujen tuotteiden vientiin on maamme taloudellisen edun vaatimusten mukaista kehitystä. — Viime vuoden lopulla on ulkomailla pyrkimys yhä pitemmälle menevään tullisuojaan ja tuonnin kontingentoimiseen entisestään kiihtynyt, mikä seikka saattaa huolestuttavasti uhata vientiämme ja maamme edullista kauppataasetta.

Että tuonti vuoden 1931 alkukuukausina oli pieni, johtui edellisen vuoden lopulla tehdyistä tullinkorotuksista, jotka lisäsivät sen vuoden tuontia. Samalla tavoin kuluneen vuoden lopulla suunnitellut tullinkorotukset, jotka sittemmin myös toteutettiin, olivat omansa lisämään erinäisten tavarain tuontia. Myös pelko markan arvon jatkuvasta alenemisestä lisäsi tuontia, vaikka toiselta puolen valuuttain saannin vaikeus vaikutti päinvastaiseen suuntaan.

Tarkastettaessa tuonnin kokoonpanoa käy ilmi, että ravinto- ja nautintoaineiden tuonti pieni erikoisen paljon, mutta että kehitys oli samansuuntainen kaikissa ryhmissä.

Kotimaankauppa.

Hintainlasku ja ostovoiman väheneminen yhdessä johtivat siihen, että myös kotimaankaupan myynti väheni. Käytettävissä olevien lukujen mukaan vähennys oli noin 16 %. Vuoden lopussa tapahtunut hintainnousu oli kuitenkin omansa parantamaan monen kauppaliikkeen asemaa, joten vuositulo toisinaan oli parempi kuin vuonna 1930.

Pääomanmuodostus.

Se pääomanmuodostus, joka ilmenee luottolaitosten lainanotossa, oli kuluneena

vuonna hyvin heikkoa. Talletusten kasvaminen oli jo alkuvuodesta, jolloin se yleensä on runsaimmillaan, vähäistä, nim. vain 220.9 milj. markkaa (365.6 milj. vuonna 1930 sekä 484.8 ja 1,090.5 milj. kahtena edellisellä vuonna). Vuoden jälkipuolisko, jolloin talletukset säännöllisissäkin oloissa saattavat vähentyä, muodostui hyvin raskaaksi monille luottolaitoksille. Alussa mainittiin jo, että kun Suomen marka irtaantui kullasta, sanottiin melkoisia talletussummia irti. Sen lisäksi monen säästäjän oli työansion puutteessa pakko turvautua säästöihinsä. Kaikkien luottolaitosten yhteenlaskettu lainanotto väheni viime vuonna kaikkiaan 271.9 milj. markkaa eli 2.1 % vuoden alkaessa olleesta talletusmäärästä. Vertailun vuoksi mainittakoon, että luottolaitosten lainanotto kahtena edellisellä vuonna kasvoi 533.9 ja 427.6 milj. markkaa, vaikka lamakausi silloinkin painoi leimansa oloihin, kun taas kasvu oli 1,223.7 ja 1,678.8 milj. markkaa vuosina 1928 ja 1927, jolloin nousukonjunkturi vallitsi. Huomattava on kuitenkin, ettei kaikkia pankeista otettuja pääomia kulutettu; osa sijoitettiin sivu pankkien lainoihin, obligatioihin y. m. s.

Rahamarkkinat.

Rahamarkkinoilla oli vuoden alkaessa kevenevä suunta, joka jatkui aina elokuuhun saakka. Tämä johtui osaksi niin epäedullisesta seikasta kuin liike-elämän lamaantumisesta, mutta toiselta puolen vuoden alkupuolella harvinaisen edullinen kauppataase vaikutti samalla tavalla. Kehitystä kuvaa rediskonttausten väheneminen 149.6 milj. markasta vuoden alkaessa 38.8 miljoonaan heinäkuun lopussa. Samalla liikepankkien lainanannon ja -oton välinen jännitys väheni 1,502.2 milj. markasta 1,099.4 milj. markkaan. Korkotasolla oli myös aleneva suunta. Tämä ilmeni

m. m. maaliskuun 24 p:nä tehdyssä luottolaitosten välisessä korkosopimuksessa, jolla talletuskorkoja tasoitettiin ja jonkun verran alennettiin.

Elokuussa luotonkysyntä tavallisuuden mukaan lisääntyi, ja syksyllä, kun kultakannasta luopuminen järkytti luottamusta, rahamarkkinat äkkiä suuresti kiristyivät. Luotontarve kasvoi nopeasti, kun pyrittiin maksamaan ulkomaisia velkoja sekä täydentämään erinäisiä tavaravarastoja. Kun samalla talletuksia sanottiin irti, kävi monien luottolaitosten asema kireäksi ja niiden oli pakko tuntuvasti lisätä rediskonttauksiaan sekä lainojaan Suomen Pankista. Rediskonttausten määrä nousi siten 482.5 milj. ja hypoteekkilainojen 126.5 milj. markkaan vuoden päättyessä. Tästä huolimatta liikepankkien lainananto vuoden kuluessa väheni 493.3 milj. markkaa, ollen sen päättyessä 8,706.7 milj. markkaa. Vähennys johtui kuitenkin verrattomasti suurimmaksi osaksi kirjanpitoistoista. Suomen Pankin lainananto taas lisääntyi melkein vastaavalla määrällä, nim. 374.3 milj. markalla, tehden vuoden lopussa 1,309.2 milj. markkaa. Rahamarkkinain kiristymisen näkyi myös selvästi Suomen Pankin käyttämättömän setelinantoreservin vähenemisestä. Tämä reservi oli 792.7 milj. markkaa vuoden alussa, mutta vain 306.2 milj. sen päättyessä. Ensisijainen kate, joka vuoden alkaessa oli 74.9 % kaikista vaadittaessa maksettavista sitoumuksista, väheni vuoden kuluessa 46.1 %:iin.

Koko vuoden aikana oli Suomen Pankin valuuttavarasto vähenemässä, ja erityisesti niinä kolmena syys- ja lokakuun viikkona, jolloin kultakanta ei enää ollut voimassa Englannissa, mutta Suomessa ei vielä ollut siitä luovuttu, oli vähennys huomattava. Koko vuoden aikana Pankin saatavat ulkomaisilta kirjeenvaihtajilta pienenevät 812.9 milj. markasta 317.0 milj. markkaan, jos Pankin ulkomainen krediitivi, josta sopimus tehtiin vuoden lopulla, jätetään huo-

mioon ottamatta. Liikepankkien ulkomaiset saatavat sen sijaan lisääntyivät vuoden lopulla, niin että näillä pankeilla vuoden päättyessä oli 100.8 milj. markan netto-saatava ulkomailta, kun niillä vuotta aikaisemmin oli ollut 134.2 milj. markan ulkomainen nettovelka.

Kuinka vaikea kulunut vuosi — ja jo lähinnä edelliset — oli liikepankeille, tulee erikoisesti näkyviin siitä, että kahden pienen pankin oli pakko lakkauttaa maksunsa, samalla kuin kahden melko suuren pankin täytyi yhtyä vahvempaan pankkilaitokseen. Ajan vaikeudet kuvastuvat myös vararikkojen ja vekseliprotestien kasvaneissa luvuissa. Vireille pantujen vararikkojen kokonaisluku oli vuonna 1931 2,417 (1,945 vuonna 1930 ja 1,401 vuonna 1929). Protestattujen vekselien luku taas nousi 26,343:ään, kun se edellisellä vuonna oli 19,824 ja vuonna 1928 vain 7,354. Niiden rahamäärä nousi 162.7 milj. markkaan eli lähes neljä kertaa suuremmaksi kuin se oli vuonna 1928.

Arvopaperipörssissä noteeraukset koko alkuvuoden edelleen alenivat. Mutta loka-kuulla alkoi, kultakannasta luopumisen yhteydessä, huomattava nousu, joka pääasiallisesti kohdistui teollisuuspapereihin. Tämä kehitys johtui ilmeisesti siitä, että teollisuusosakkeita katsottiin sellaiseksi realiomaisuudeksi, johon sopi sijoittaa varat markan arvon peljätystä alenemisesta johtuvien tappioiden välttämiseksi. Tästä syystä pörssivaihto vuoden viimeisellä neljänneksellä nousi huomattavan suureksi, kohottaen koko vuoden vaihdon 306.0 milj. markkaan. Tätä summaa vastasi edellisellä vuonna 180.4 miljoonaa markkaa.

Maksutase ja pääomaliike.

Suomen maksutaseen määrää melkein kokonaan kauppatase. Niin ollen voi sanoa, että vuoden 1931 maksutase, vaikka ei vielä ole käytettävissä kaikkia niitä tietoja,

jotka tarvitaan sen laskemiseen, tulee, kun pääomaliikettä ei oteta huomioon, osoittamaan tasaluvuin 1,000 milj. markan tulon-ennemmyyden. Näin edullinen ei Suomen maksutase ole ollut ainoanakaan vuonna, jolta laskelma on tehty. Vuonna 1930 maksutaseen tulojen enemmyys oli 190 milj. markkaa, kahtena edellisellä vuonna taas maksutaseen passiivisuus nousi 480 ja 1,600 milj. markkaan.

Koko viime vuoden ajan ulkomaiset pääomamarkkinat olivat sellaiset, ettei voitu ajatella lainojen sijoittamista niille. Utta pääomaa ei näin ollen lainkaan tullut maahan. Päinvastoin kulki pääomavirta viime vuonna täältä pois päin. Kansainvälisen luottamuspuolan ja kultakannasta luopumisen johdosta maksettiin täältä vapaaehtoisesti tai pakosta melkoisia määriä ulkomailta saatuja lyhytaikaisia luottoja. Arviolaskelman mukaan näiden maksujen määrä nousi noin 1,400 milj. markkaan. Siihen tulivat lisäksi obligatiolainojen säännölliset kuoletukset. Kun sitäpaitsi suomalaisten dollariobligatioiden noteeraukset kesällä alenivat New Yorkin pörssissä, ostettiin niitä melkoisia määriä kotimaahan. Siten lyhentyi maan vakautettu ulkomainen velka arviolta 300 milj. markkaa ja sen kokonaisvelka ulkomaille siis tasaluvuin 1,700 milj. markkaa. Tähän velkainmaksuun meni kauppataseen ylijäämä 1,000 milj. markkaa sekä sen lisäksi eräitä ulkomaisia reservejä, pääasiallisesti Suomen Pankin valuuttavarastoa, joka pieneni 495.9 milj. markkaa.

Valtiotalous.

Lamakauden vaikutukset näyttäytyivät valtiotaloudessa pääasiallisesti siinä, että valtion useimpien tulolähteiden tuotto pieneni, osaksi hyvinkin huomattavassa määrässä. Tämän johdosta oli pakko supistaa menoja alle menoarviossa hyväksytyjen määrrien. Kun sitäpaitsi oli käytettävissä

parempana aikana kerättyä pääomasäästöä, ei valtion tilinpäätös kuluneelta vuodelta osottane velan lisääntymistä. Laatiessaan vuoden 1932 tulo- ja menoarviota hallituksen ja eduskunnan oli pakko ottaa huomioon vieläkin pienentyvät tulot. Heikona kohtana on vielä se, että valtiovelan hoito voi tänä vuonna tulla vaatimaan enemmän varoja kuin menoarviossa on edellytetty.

Suomen markan arvo.

Jos Suomen rahan arvo mitataan sen ulkomaisen ostokyvyn, s. o. valuuttakurssien mukaan, oli markka viime vuoden lopussa melkoisessa määrin huonontunut. Joulukuun viimeisen päivän valuuttanoteerausten mukaan se oli menettänyt 42.7 % arvostaan dollariin verrattuna, 17.8 % puntaan ja 18.8 % Ruotsin kruunuun verrattuna. Näillä luvuilla ei kuitenkaan ole ratkaisevaa merkitystä markan todelliselle arvolle. Kokeemuksesta tiedetään, että valuuttakurssit toisen ajoin saattavat tilapäisistä syistä poiketa

hyvinkin huomattavasti pariarvoista, ilman että se lopulta pysyväisesti vaikuttaa rahan arvoon. Meillä lyhytaikaisten velkain maksaminen kieltämättä on tuollainen tilapäinen syy, jonka vaikutus, jos kauppatase pysyy edullisena, ennen pitkää lakkaa. Rahan arvo ilmenee varsinaisesti sen kotimaisesta ostokyvystä, jonka muutokset suunnilleen, joskin vain epätarkasti, näkyvät hintaindeksien muutoksista. Tukkuhintaindeksin mukaan markan ostokyky viime joulukuussa oli 7.0 % alempi kuin vuotta aikaisemmin, mutta edelleen 8.2 % korkeampi kuin vuosina 1926—29 keskimäärin. Elinkustannusindeksin mukaan taas markan ostokyky joulukuussa 1931 vielä oli 3.4 % korkeampi kuin vuotta aikaisemmin ja 13.5 % korkeampi kuin keskimäärin vuosina 1926—29. Tähän tulee lisäksi, ettei palkkataso ole noussut, vaan päinvastoin jatkuvasti alentunut. Maksuvälineiden määrä ei myöskään ole kasvanut. Näin ollen voidaan tuskin sanoa, että markan kotimainen arvo olisi kultakannasta luopumisen jälkeen alentunut.

Suomen Pankin toiminta.

Setelinelunastuksen keskeyttäminen ja ohjesäännön muutos.

Huomattavin tapaus Suomen Pankin viimevuotisessa toiminnassa oli se, että Pankin lokakuussa täytyi keskeyttää seteliensä lunastaminen. Siten Suomen markan arvo irtautui kullasta ja maamme rahalaitos siirtyi toistaiseksi paperikannalle.

Kun maailmassa puhjenneen vaikean luotamuspuolan johdosta kultakanta syyskuun 21 päivänä toistaiseksi lakkautettiin Englannissa, oli ilmeistä, että sen säilyttäminen meidän maassamme kohtaisi suuria vaikeuksia. Tämä johtui jo siitä, että Englanti on maamme vientitavarain tärkein ostaja. Täytyi odottaa, että punnan kulta-arvon aleneminen vähentäisi Suomen viennin tuottoa ja siten ulkomaan valuutan tarjontaa täällä, samalla kun se lisäisi valuutan kysyntää suomalaisten puntavelkain maksuun.

Viikkokautta myöhemmin myöskin Ruotsi ja muut Skandinavian valtiot, seuraten Englannin esimerkkiä, toistaiseksi luopuivat kultakannasta. Tämän johdosta Suomen asema puheena olevassa suhteessa edelleen vaikeutui. Maamme vienti Englantiin joutui skandinavilaiseen verraten epäedullisempaan asemaan ja täällä syntyi halu maksaa myös kruununmääräisiä velkoja. Epäilykset, voitaisiinko Suomessa näissä oloissa pitää kultakantaa voimassa, kasvoivat, vähentäen täällä vieraan valuutan tarjontaa ja lisäten sen kysyntää.

Maamme taloudelliset olot eivät semmoisinaan olleet epäedulliset kultakannan säilymiselle. Hint- ja palkkataso ja yleensä

tuotantokustannukset oli täällä, suurin piirtein katsottuna, saatu mukautumaan kullan silloiseen arvoon. Tuotanto oli yleensä voitu pitää vähentymättömänä, lukuunottamatta sahateollisuutta, jonka menekki oli suuresti kärsinyt Venäjän dumpingista. Kauppataase oli vahvasti vientivoittainen. Julkisia menoja oli supistettu lamakauden vaatimusten mukaisesti. Lyhytaikaiset ulkomaiset velat olivat kahtena viime vuonna melkoisesti vähentyneet.

Näissä oloissa Suomen Pankki katsoi velvollisuudekseen ensi aluksi tehdä voitavansa rajoittaakseen täällä ulkomaan valuutan kysyntää ja lisätäkseen mahdollisuuksiaan tämän kysynnän tyydyttämiseen. Lokakuun 1 päivänä Pankki nosti korkomääränsä 1 1/2 % :lla, s. o. 7 1/2 % :iin, vähentääkseen luoton ja valuutan kysyntää. Lokakuun 5 päivänä annettiin Pankin hallinnon esityksestä asetus valuuttakaupan väliaikaisesta rajoittamisesta estämään Suomen rahan myynnin ulkomaille ja vastaavan ulkomaan rahan kysynnän täällä. Ratkaistessaan valuutan ostopyyntöjä Pankki noudatti itsessään valitettavaa, mutta poikkeuksellisissa oloissa välttämätöntä ankaruutta. Täten valuutan menekki saatiinkin supistumaan pienemmäksi kuin se muuten olisi ollut. Pankki ryhtyi myös erinäisiin toimenpiteisiin lisätäkseen mahdollisuuksiaan valuutan myyntiin.

Se epäluottamus järjestettyjen rahaolojen säilymiseen, jota maailmanpula laajoissa piireissä synnytti meillä kuten muuallakin, johti kuitenkin siihen, että Suomen Pankin

mahdollisuudet myydä ulkomaan valuuttaa sillä tavalla kuin kultakantainen rahalaitos edellyttää, päivä päivältä vähenivät. Silloin, kun Englanti luopui kultakannasta, Suomen Pankilla oli, kun otetaan huomioon myös Pankin rediskonntauskelpoiset ulkomaan vekselit sekä eräät muut varat, ulkomaan valuuttoja Suomen rahassa laskettuna noin 800 milj. markan arvosta. Seuraavan kolmen viikon aikana tämä määrä väheni noin 300 milj. markkaan.

Kun oli käynyt ilmi, ettei maailman raho-oloissa voitu toivoa piakkoin tapahtuvan mitään, joka voisi muuttaa asemaa parempaan päin, ei Pankin hallinto katsonut voitavansa pitemmältä jatkaa ulkomaan kultavaluutan myymistä säädettyihin kursseihin. Lokakuun 12 päivänä pankkivaltuusmiehet johtokunnan esityksestä päättivät, että Suomen Pankki toistaiseksi poikkeaa ohjesäännön 8 §:n määräyksistä, joiden mukaan Pankin tuli antaa setelejensä vastaan joko Suomen kultarahaa tai rahaksilyömätöntä kultaa taikka kultakantaista ulkomaan valuuttaa kurssin mukaan, joka enintään 1 % :lla ylittää rahavastineisuuden. Samalla pankkivaltuusmiehet, niinkään johtokunnan esityksen mukaisesti, päättivät pyytää Valtioneuvoston toimenpidettä siihen, että Pankin hallinnolle myönnettäisiin tästä vastuuvapaus, sekä esittää Eduskunnan Pankkivaliokunnalle, että Suomen Pankin ohjesäännön 8 §:ään tehtäisiin lisäys, jolla annettaisiin hallitukselle valta sellaisissa oloissa, joissa mainitun pykälän määräyksiä ei voida noudattaa panematta varaan tärkeitä yleisiä etuja, pankkivaltuusmiesten esityksestä asetuksella oikeuttaa Pankki määrääjäksi poikkeamaan niistä, kuitenkin niin, että tämän oikeuden pitäisi lakata, jos eduskunta, harkittuaan asian, havaitsisi sen tarpeettomaksi.

Tämän aloitteen johdosta annettiin lokakuun 30 päivänä laki, jolla Suomen Pankin ohjesäännön 8 § muutettiin näin kuuluvaksi:

„Pankki on velvollinen vaadittaessa lunastamaan setelinsä:

Suomen kultarahalla, kultaharkoilla tai ulkomaan kultarahassa maksettaviksi asetetuilla, näytettäessä lunastettavilla shekeillä päivän kurssin mukaan, joka ei saa ylittää rahavastineisuutta enemmällä kuin yhdellä sadalta.

Pankin harkinnasta riippuu, mitä 1 momentissa mainituista lunastustavoista kulloinkin käytetään.

Jos sodan tai kansainvälisen rahallisen pulan johdosta käy välttämättömäksi, voidaan pankki, sitenkin pankkivaltuusmiehet johtokunnan aloitteesta ovat tehneet siitä esityksen, asetuksella määrääjäksi oikeuttaa poikkeamaan tämän pykälän 1 momentin säännöksistä. Sellainen asetus on kuitenkin kummottava, jos eduskunta niin päättää.”

Tällä lailla muutettiin, ehdotuksen johdosta, jonka pankkivaltuusmiehet tekivät edellä mainitussa esityksessään Pankkivaliokunnalle, myöskin Pankin ohjesäännön 7 §:ää niin, että siitä poistettiin 2 momentti, jonka mukaan Pankin kultakassa aina oli pidettävä vähintään 300 miljoonan markan määräisenä, jotapaitsi pykälän 1 momentille annettiin uusi sanamuoto, niin että tämä pykälä tuli kuulumaan:

„Kultakassana pidetään pankin rahaksi lyöty ja lyömätön täällä sekä muualla pankin lukuun tallettuna tahi matkalla oleva kulta.”

Mainitun lain nojalla annettiin, esityksen mukaisesti, jonka pankkivaltuusmiehet Suomen Pankin johtokunnan ehdotuksesta marraskuun 2 päivänä tekivät Valtioneuvostolle, marraskuun 6 päivänä asetus, jolla Suomen Pankki oikeutettiin toukokuun 1 päivään 1932 poikkeamaan Pankin ohjesäännön 8 §:n 1 momentin säännöksistä. Samana päivänä annetulla lailla myönnettiin Pankin hallinnolle edellä mainittu vastuuvapaus.

Valuuttakauppa.

Niinkuin voitiin odottaa, seurasi kultakannasta luopumista valuuttakurssien nousu. Velkain maksu ulkomaille jatkui, tuontia ruvettiin maksamaan käteisellä, tämän johdosta tuli pakko yhtäaikaa suorittaa